

Voorwoord

Een intens jaar met stroomversnellingen ... maar ook hindernissen

Het Hof stelt u zijn ondertussen 26ste jaarverslag voor. Reeds meer dan een kwarteeuw, sinds het gerechtelijk jaar 1997-1998, verschaft het Hof op jaarlijkse basis, in alle transparantie, uitgebreide informatie over zijn werking en de evolutie van zijn cijfers en geeft het een overzicht van zijn belangrijkste rechtspraak over het voorbije jaar. Dit verslag schrijft zich in die rijke traditie in.

2023 op Cassatie: een druk en intens jaar

Het jaar 2023 was binnen de entiteit Cassatie op diverse vlakken een druk en intens jaar.

Er was vanzelfsprekend de nieuwe oogst aan boeiende rechtsvragen in uiteenlopende rechtsdomeinen waarmee het Hof richting aan de rechtspraak gaf. Het derde hoofdstuk van dit jaarverslag biedt een overzicht van de meest markante arresten die in de loop van 2023 werden gewezen. In het bijzonder wenst het Hof daarbij de aandacht te vestigen op twee arresten (zie pag. 101 en pag. 228) behandeld door een uitgebreide formatie van 9 raadsheren uit beide secties van een kamer, dus in “voltallige” zitting.

Ook op het vlak van externe contacten was 2023 voor het Hof een bijzonder druk jaar, zowel op nationaal als op Europees en internationaal niveau. Er was een duidelijke toename van het aantal nationale contacten, met onder meer de ontvangst van de Kamercommissie Justitie en de vele overlegvergaderingen met de verschillende actoren binnen justitie over onder andere de autonomie-evolutie en de digitalisering van justitie. Na de covid-periode kwam in 2023 de rechterlijke dialoog met de Hoven te Straatsburg en Luxemburg eindelijk terug op snelheid, alsook voor een aantal collega’s de werking van het Benelux Gerechtshof. Al even intens en in stijgende lijn was het aantal wetgevende adviesaanvragen dat aan het Hof en/of parket werd gericht, evenals het aantal vragen(lijsten) ontvangen van de Europese (zuster)hoven, over een waaier aan onderwerpen. Deze contacten en bevragingen zijn belangrijk, maar vormen een bijkomende belasting die de verdere uitbouw van een ondersteunende interne “staf” binnen de entiteit Cassatie noodzaakt.

Human resources: versterking met haperingen

Het parcours dat het Hof en zijn parket in 2023 op vlak van *human resources* aflegden, was hobbelig. Enerzijds zag het Hof zich geconfronteerd met een onvolledige bezetting (zowel bij de zetel als bij de ondersteunende diensten van de zetel en het parket), met lange wachttijden bij het invullen van vacatures voor magistraten en met moeilijk in te vullen profielen, maar anderzijds konden toch ook een paar punctuele versterkingen worden gerealiseerd.

Zo kon het Hof door de installatie van drie nieuwe raadsheren “eindelijk” drie open plaatsen invullen. Voor één van deze vervangingen bleek niet minder dan tien maanden nodig om de benoemingsprocedure tot een goed einde te brengen. Dergelijke maandenlange onderbezetting leidde, gelet op het beperkte personeelskader van het Hof, tot **continuïteitsproblemen**. Die continuïteitsproblemen brachten het Hof in een kwetsbare positie, die reeds eerder werd aangekaart.

Hoewel deze situatie onmiskenbaar een negatieve invloed heeft op de werklast van de individuele magistraten en op de doorlooptijd van de te behandelen dossiers, bleef de **vraag tot uitbreiding van de zetel van het Hof met twee bijkomende raadsheren** (één Franstalige en één Nederlandstalige) vooralsnog negatief beantwoord. Die vraag tot uitbreiding van de zetel is nochtans gesteund op enerzijds de vaststelling dat – anders dan bij de Colleges – te weinig rekening wordt gehouden met de enorme stijging van het takenpakket van de korpschefs op beleidsmatig vlak, naast hun niet afgenomen *core business* (de behandeling van dossiers), waarvoor generlei vrijstelling is geregeld. De vraag steunt anderzijds op de vanzelfsprekende vereiste om binnen de zetel over een voldoende, meer gediversifieerde expertise te kunnen beschikken. Het feit dat intern aan noodoplossingen werd gewerkt en werd geschoven met profielen en dossiers, volstaat niet als structurele oplossing. Deze noodoplossingen veroorzaken een mechanisme van **communicerende vaten**: zolang dezelfde magistraten voor de behandeling van de meest diverse gespecialiseerde zaken moeten instaan, leidt de focus op de behandeling van een bepaald soort dossiers dan wel tot een daling van de werkvoorraad in de desbetreffende materie, maar onvermijdelijk ook tot een stijging van de werkvoorraad in andere materies.

2023 was wel het jaar waarin de **versterking van het bestaande kader van referendarissen** bij het Hof met vijf bijkomende referendarissen kon worden afgerond¹. Nadat in de loop van 2022 reeds drie van die bijkomende referendarissen het kader versterkten, legden in 2023 ook de laatste twee referendarissen de eed af. Daar staat tegenover dat in de voorbije maanden drie ervaren referendarissen uit het oude kader het Hof hebben verlaten, zodat het verruimde kader van referendarissen niet op volle kracht kon werken. In afwachting van een nieuwe selectieprocedure heeft het Hof beslist met tijdelijke juristen-expert te zullen werken. De uitbreiding van het ondersteunend kader van referendarissen die nu is gerealiseerd, kan sowieso geen eindpunt zijn. Zij laat niet toe om alle vakgebieden en specialisaties in de beide landstalen te dekken, noch om op overige vlakken de nodige ondersteuning te geven.

Ook de overige ondersteunende diensten van het Hof – griffie en parketsecretariaat, concordantie- en documentatiedienst en de eigen kern-steundienst – kenden in 2023 een verdere uitbouw. Structuren (zowel in de steundienst als in de concordantiedienst) werden op punt gesteld. Tegelijk vonden ook hier een aantal vertrekken (waaronder de hoofdsecretaris van het parket) en wissels plaats. De **invulling van het personeelskader van het Hof blijft algemeen krap**. Voor de griffie is slechts 78 pct. van het kader ingevuld, voor het parketsecretariaat 85 pct.

Cijfers en nieuwe studies

Uiteraard bevat het jaarverslag, zoals steeds, een gedetailleerd overzicht van de jaarcijfers (zie pag. 47).

De globale instroom aan nieuwe zaken blijft in 2023 onverminderd stijgend. Het lijkt dat, na de plotse piek in het totaal aantal nieuwe zaken van 2021 (ten belope van ca. 2.830 nieuwe zaken), de globale instroom zich in 2023 rond een gemiddelde van 2.750 zaken stabiliseert. Dat is nog steeds ongeveer 250 eenheden meer dan in de periode 2016-2020. In strafzaken wordt wel nog steeds een verdere stijging van de instroom opgetekend. Vooral de stijging van het contentieux inzake voorlopige hechtenis, met een verzevenvoudiging van het aantal zaken sinds 2017, valt op.

Het aantal gewezen eindbeslissingen is in 2023 licht gestegen, wat zich weerspiegelt in een kleine afbouw van de op het einde van 2023 openstaande werkvoorraad. Die gestegen output is te danken aan een stijging van het aantal eindarresten in strafzaken. Het aantal eindbeslissingen op de civiele rollen geeft een meer diffuus beeld met verschuivingen. De lange wachttijden voor de benoeming en de opvolging van magistraten bij het Hof hebben onmiskenbaar een impact gehad op het aantal einduitspraken in de civiele sector, onverminderd ook wellicht het effect van het prioriteren van bepaalde contentieux ten nadele van andere contentieux.

Ook in 2023 werd daarnaast verder gewerkt aan een meer gedetailleerde analyse van de C-zaken die in 2020 op de griffie van het Hof werden neergelegd. Na de eerste studie over de aard van deze cassatieberoepen in het jaarverslag 2021² en een tweede studie over de rechtsbijstand in het jaarverslag 2022³, bevat dit jaarverslag een onderzoek naar de “partij” in het civiele cassatiegeding. Twee vaststellingen vragen hierbij de aandacht. Vooreerst is er de vaststelling dat hoewel natuurlijke personen een grote categorie van eisers vormen, zij hoogstens de helft van het aantal cassatieberoepen vertegenwoordigen en dat gedingen met een puur privaat, niet-ondernemingsgerelateerd karakter nog minder en met name slechts ongeveer een derde van de werklust van het Hof vertegenwoordigen. Dat is verhoudingsgewijs weinig en doet vragen rijzen over de toegankelijkheid van het Hof (en justitie in het algemeen) voor de rechtzoekende-natuurlijke persoon. Een tweede vaststelling is dat de schommelingen van het jaarlijks aantal inkomende zaken op de civiele rollen over de voorbije twintig jaar (bijvoorbeeld de systematische stijging van het jaarlijkse aantal nieuwe zaken op de F-rol of de systematische daling van het jaarlijks aantal nieuwe zaken op de S-rol) in zeer verregaande mate aan actieve of minder actieve overheden en actieve of minder actieve grote ondernemingen in deze sectoren kan worden toegeschreven. Vooral het optreden van de overheid is opvallend. De overheid is duidelijk steeds actiever geworden als eisende partij in fiscale zaken en steeds minder in sociale zaken.

Dit jaarverslag bevat daarnaast nog een tweede onderzoek. Aan de hand van de gegevens van 2020 werd een stand van zaken uitgewerkt omtrent de samenstelling van de zetel op het niveau van de hoven van beroep, met name *unus* rechter dan wel collegiaal zetelend. Deze studie is uiteraard wel beperkt tot de steekproef van die zaken waarin cassatieberoep werd aangetekend in 2020, *in casu* op de C-rol. Ook hier blijken twee vaststellingen. Enerzijds lijken de hoven van beroep de ommezwaai naar alleen zetelen te hebben gemaakt, althans in de

¹ Bij Ministerieel Besluit van 3 februari 2022 werd een eerste uitbreiding van dat kader met 4 referendarissen toegezegd, in het kader van het Actieplan Cassatie 2021-2022. Bij Ministerieel besluit van 22 maart 2023 werd dit aantal nog verder aangevuld met 1 bijkomende referendaris, onder meer met het oog op de beleidstaken. Aldus verhoogde het jarenlang bestaande kader van 15 referendarissen naar 20 referendarissen.

² B. DECONINCK, I. COUWENBERG, F. PARREIN, P. BRULEZ en A. BAYRAK, “Een cijfermatige doorlichting van de rechtspraak van het Hof in de periode 2000-2020. Stof tot nadenken!” in *Jaarverslag van het Hof van Cassatie van België 2021*, Brussel, Larcier, 2022, 217-268.

³ N. GOFFLOT en C. DE BAETS, “Rechtsbijstand bij het Hof van Cassatie” in *Jaarverslag van het Hof van Cassatie van België 2022*, Brussel, Larcier, 2023, 331-366.

bestudeerde zaken. Anderzijds is er een al bij al matige invloed van die ommezwaai op het cassatiepercentage vast te stellen. Hieruit kunnen mogelijk lessen voor de toekomst worden getrokken.

Stroomversnellingen inzake ICT

In het voorbije jaar werden op alle niveaus heel wat inspanningen geleverd voor de voorbereiding van de oplevering van drie nieuwe applicaties.

JustCase is de naam van de nieuwe applicatie die *Syscas*, het verouderde dossierbeheersingssysteem van het Hof, in het voorjaar van 2024 (alleszins theoretisch) zal vervangen. De functionaliteiten van *JustCase* zullen het Hof moeten toelaten om op niet al te lange termijn met een elektronische procesvoering te werken. Het aantal uren dat in 2023 aan dit project door tal van medewerkers en collega's werd besteed, is niet te tellen.

De tweede applicatie *JustJudgment* zal een mijlpaal in de digitalisering van Justitie vormen. Zij zal de hoven en rechtbanken, en dus ook het Hof, toelaten om de vonnissen en arresten in gedematerialiseerde vorm op te maken. Het interne luik van *JustJudgment* zal (theoretisch) vanaf het voorjaar van 2024 als authentieke bron voor de vonnissen en arresten fungeren. Het externe luik, dat later ontsloten wordt, zal alle rechtspraak van de hoven en rechtbanken in gepseudonimiseerde vorm bevatten en via een zoekmotor consulteerbaar zijn door het publiek. Twee magistraten – van zetel en parket – hebben als leden van het Beheerscomité een belangrijke bijdrage geleverd bij de uitbouw en de uitwerking van de pseudonimiseringsregels. Het Hof heeft ook reeds een voorbereiding achter de rug, maar zal in januari 2024 verder intensief meewerken aan de testfase die voorafgaat aan de volledige ingebruikname van *JustJudgment*.

Het Hof heeft er evenwel geopteerd om, naast de publicatie van zijn arresten in de externe databank van *JustJudgment*, een selectie van zijn rechtspraak op het bestaande *Juportal* te blijven publiceren. *Juportal* blijft dus behouden en zal zelfs nog verder worden verfijnd. *Juportal* biedt het Hof immers meer ruimte voor catalogisering van zijn rechtspraak, voor publicatie van vertalingen ervan en voor het toegankelijk maken van zowel het cassatieverzoekschrift enerzijds als de conclusie en nota's van het parket anderzijds, en dit met het oog op een grondiger of wetenschappelijke interpretatie ervan.

Via *JustSign* ten slotte zullen de arresten van het Hof wellicht binnenkort elektronisch kunnen worden ondertekend.

De verdere digitalisering van Justitie en van het Hof gaat gepaard met een extra aandacht voor de GDPR-conformiteit. Een referendaris van het Hof werd aangesteld als functionaris voor gegevensbescherming (DPO) en het Hof verleende zijn medewerking aan de opmaak van het rapport "gegevensbeschermings-effectbeoordeling (DPIA)" voor *JustCase* en voor *JustJudgment*.

Al deze bijkomende inspanningen inzake digitalisering werden en worden door de collega's intern geleverd, bovenop hun bestaande takenpakket, terwijl de beloofde bijkomende ICT-ondersteuning nog steeds op zich laat wachten.

Kortom, de Entiteit Cassatie bracht alles in gereedheid om een belangrijke stap in de digitalisering van Justitie te zetten en staat aan de startblokken. Het is enkel nog even wachten op het daadwerkelijke finaliseren van de applicaties door de betrokken IT-leveranciers en de officiële startsein voor de "go live".

Ook stroomversnellingen inzake communicatie

Het Hof zette ook stappen in de verbetering, of beter: in de modernisering, van zijn communicatie met het brede publiek.

De in 2022 vernieuwde website <https://hofvancassatie.be/>, https://www.courde_cassation.be/ of <https://www.kassationshof.be/> werd het voorbije jaar op een nieuwe en frissere manier uitgebouwd, dankzij de talenten van een handvol medewerkers.

In het najaar 2023 lanceerde het Hof bovendien een *LinkedIn* profiel, dat op amper een paar weken ruim 4.200 volgers verzamelde en dus een succesverhaal mag genoemd worden.

Versterkte dialoog tussen hoogste hoven: nationaal en Europees

In 2023 bleken de covid-perikelen definitief achter de rug, zodat – zoals vermeld – de contacten tussen het Hof van Cassatie, zijn parket en de twee andere hoogste nationale hoven – Grondwettelijk Hof en Raad van State – werden geïntensifieerd met diverse overlegvergaderingen intern in de zogenaamde "trilaterales". Ook diverse ontmoetingen en overlegvergaderingen naar aanleiding van binnenlandse en buitenlandse initiatieven (zoals de omzetting van de Klokkenuidingsrichtlijn in het Belgische recht, maar ook de ontmoetingen te Luxemburg in het

kader van het Forum des Magistrats, het overleg en openingszitting te Straatsburg etc.) vonden opnieuw doorgang en werden geïntensifieerd. Deze dialoog is niet alleen noodzakelijk voor een beter begrip van de wederzijdse werking, maar legt ook bepaalde synergiën bloot die belangrijk zijn voor de toekomst.

Als lid van het bestuur van het *Network of the Presidents of the Supreme Judicial Courts of the European Union* was het in 2023 de beurt aan het Belgisch Hof van Cassatie om één van de thema's van het jaarlijks colloquium voor te bereiden als inleidende verslaggever. Dit betrof het thema "Eenheid van rechtspraak op niveau van de Hoogste Hoven: interne divergenties, oplossingen en good practices". Ook de impact van artificiële intelligentie kwam aan bod, terwijl er samen met het Hof van Justitie van de Europese Unie en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens een gezamenlijke vergadering werd gehouden over de gerechtelijke dialoog en de grondrechten.

Als leden van het *uitgebreid Presidium van het Benelux Gerechtshof*, ten slotte, hebben de eerste voorzitter (tevens president van het Benelux Gerechtshof) en de procureur-generaal (eerste advocaat-generaal bij het Benelux Gerechtshof) een intensieve en belangrijke bijdrage geleverd voor het goede verloop van de vele praktische en juridische problemen die zijn opgedoken bij de verhuis van de griffie van dat Hof uit Brussel naar Luxemburg, alsook voor de transitie naar een meer autonome werking.

Besluit

Het parcours van Cassatie in 2023 was druk, maar dankzij de voortdurende inzet van velen, konden nog steeds positieve resultaten worden neergezet. Voor de komende jaren blijft evenwel waakzaamheid geboden met betrekking tot de kritieke punten waarover dit voorwoord kort berichtte.

We wensen u een boeiende lezing van het rijke gedetailleerd verslag dat hierna volgt.

Brussel, 31 december 2023.

De eerste voorzitter,
Beatrijs Deconinck

De procureur-generaal,
André Henkes